

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Evropskemu svetu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij Načrt REPowerEU

in

(COM(2022) 230 final)

predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2021/241 glede poglavij REPowerEU v načrtih za okrevanje in odpornost ter spremembi Uredbe (EU) 2021/1060, Uredbe (EU) 2021/2115, Direktive 2003/87/ES in Sklepa (EU) 2015/1814

(COM(2022) 231 final – 2022/0164(COD))

(2022/C 486/25)

Poročevalci: **Thord Stefan BACK**

Thomas KATTNIG

Lutz RIBBE

Zaprosila	Evropski parlament, 6. 6. 2022 Evropski svet, 3. 6. 2022 Evropska komisija, 28. 6. 2022
Pravna podlaga	člen 304 in člen 194(2) Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep plenarne skupščine	21. 9. 2022
Pristojnost	strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	7. 9. 2022
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	21. 9. 2022
Plenarno zasedanje št.	572
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	220/01/07

1. Sklepi in priporočila

1.1 Pred obravnavo vsebine načrta REPowerEU želi Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) kot predstavnik civilne družbe – ta je zaradi sedanjega dramatičnega povišanja cen neupravičeno prizadeta – poudariti, da bi se bilo velikemu številu težav, ki jih je treba sedaj rešiti, mogoče izogniti ali jih vsaj omejiti, če bi zmanjšali odvisnost od uvoza energije, kot je Komisija predlagala v zadnjih letih. EESO opozarja na izjave iz strategije EU za energetska varnost iz leta 2014 in strategije za energetska unija iz leta 2015. V njih je bilo rečeno, da je EU še vedno ranljiva v primeru zunanjih energetskih pretresov, oblikovalci politik na nacionalni ravni in ravni EU pa so bili pozvani, naj državljanom pojasnijo izbire, povezane z zmanjšanjem naše odvisnosti od določenih goriv, dobaviteljev energije in poti dobave. Vendar sta si večina politikov in velik del naše družbe zatiskala oči zaradi poceni fosilnih zalog, tako da previdnostne politike niso bile uvedene. Trenutno stanje je posledica te brezbriznosti. EESO obžaluje, da se je šele po začetku vojne v Ukrajini in posledičnih motnjah v oskrbi z rusko energijo temu osnovnemu vprašanju energetske varnosti namenila ustrezna pozornost in so bili sproženi ukrepi iz načrta REPowerEU za zagotovitev neodvisnosti od uvoza ruske energije.

1.2 EESO pozdravlja cilj iz načrta REPowerEU, da bi EU postala neodvisna od oskrbe z ruskim plinom in nafto, ter se strinja s štiristebnim pristopom, ki se osredotoča na varčevanje z energijo, diverzifikacijo uvoza plina, nadomestitev fosilnih goriv s pospeševanjem obnovljivih virov energije in finančne rešitve. Seznanjen je tudi z razlikovanjem med kratkoročnimi ter srednje- in dolgoročnimi ukrepi.

1.3 EESO poudarja, da je treba potrošnikom in industriji zagotoviti zanesljivo oskrbo z energijo po čim bolj ugodnih cenah, in poudarja, da bi oskrba, ki temelji predvsem na evropski energiji iz obnovljivih in nizkoogljičnih virov, pomembno prispevala k odobreni energetske varnosti.

1.4 EESO v zvezi s tem opozarja na možnosti podpore, ki jih ponujajo načrtovani Socialni sklad za podnebje in – kar zadeva podjetja –časne smernice o državni pomoči za krizne razmere. Cilj mora biti olajšanje prehoda.

1.5 EESO meni, da je treba raven prizadevanj v načrtu glede na izredne razmere v zvezi s oskrbo šteti za ustrezno, zato se strinja, da je potrebna prožnost glede prehodne uporabe fosilnih in nizkoogljičnih goriv, premoga in jedrske energije. To obdobje mora biti čim krajše, ne sme privedi do novih odvisnosti in ne sme škodovati prizadevanjem za čim prejšnjo podnebno nevtralnost, najpozneje do leta 2050. Pri tem je treba upoštevati, da vprašanje jedrske energije ostaja odprto in je trenutno prepuščeno posameznim državam članicam.

1.6 Glede na nujnost razmer in tveganje nepredvidenih motenj pri dobavi ruske energije so po mnenju EESO pomembni ukrepi, ki jih je mogoče izvesti takoj, zlasti zelo intenzivno varčevanje z energijo, podprto s sporazumi o partnerstvu in zgodnjo izvedbo novih pobud. EESO opozarja, da bi povezani gospodarski in socialni učinki sedanje krize, če ne bodo najdene ustrezne rešitve, lahko omajali demokratični sistem.

1.7 EESO podpira predlog, da se cilj povečanja energijske učinkovitosti z 9 %, kot je predlagano v svežnju „Pripravljeni na 55“, do leta 2030 poveča na 14 %, splošna prizadevanja za prihranek plina pa so ocenjena na 30 % do leta 2030. Pozdravlja tudi nedavno sprejeto uredbo Sveta o usklajenem 15-odstotnem zmanjšanju porabe plina v zimskih mesecih 2022–2023 in poudarja, da imajo države članice različne zmogljivosti za varčevanje. Povišana raven iz novih predlogov tudi kaže, da je bil povod za sprejetje te nove ravni izredna situacija, ki je nastala zaradi vojne v Ukrajini. EESO zlasti podpira zgodnje ukrepe za varčevanje z energijo, kot so varčevanje z energijo posameznih uporabnikov, ki ga je začela Komisija v partnerstvu z Mednarodno agencijo za energijo, tržno usmerjeni ukrepi, kot so obratne dražbe, in ukrepi za prilagajanje odjema.

1.8 EESO tudi poziva zakonodajalca, naj upoštevata zahtevo Komisije, da se povišan cilj varčevanja z energijo, ki ga je predlagala v okviru načrta, vključi v sveženj „Pripravljeni na 55“, da bi tako pridobili čas, kar je v sedanjih razmerah bistveno.

1.9 V zvezi z diverzifikacijo uvoza EESO opozarja na možnosti, ki jih ponujajo prostovoljni skupni nakupi prek energetske platforme EU in nova energetska partnerstva. To so možnosti, ki so na voljo takoj. Kljub temu poziva Komisijo, naj pred sklenitvijo partnerstev z nedemokratičnimi ali politično nestabilnimi državami razvije geopolitično strategijo za uvoz energije, pri čemer naj upošteva tudi izredne razmere, povezane z energijo in podnebjem.

1.10 EESO podpira povečanje deleža obnovljivih virov energije v mešanici energetskih virov EU in odločno podpira zahtevo Komisije, da se 45-odstotni delež, predlagan v načrtu, vključi v sveženj „Pripravljeni na 55“.

1.11 Za doseg te ambicioznejših ciljev je treba uvoziti veliko tehnološke opreme, saj EU nima več proizvodnih zmogljivosti; sončni paneli se na primer večinoma uvažajo iz Kitajske. Energija iz fosilnih goriv torej ni odvisna le od uvoza, temveč tudi od potrebne opreme. EESO poziva vse nosilce političnega odločanja, naj v Evropi obsežno spodbujajo širitev obratov za proizvodnjo opreme za energijo iz obnovljivih virov, vključno z baterijskim shranjevanjem. Zaveznitvo solarne industrije EU bi lahko šteli za prvi korak.

1.12 Hkrati so potrebne obsežne naložbe za povečanje deleža obnovljivih virov energije v mešanici energetskih virov EU. Vendar je delež javnih naložb v raziskave in razvoj tehnologij za razogljičenje, ki ga beleži EU, manjši kot v drugih večjih gospodarstvih, kar ogroža njeno konkurenčnost na področju najpomembnejših bodočih tehnologij. EESO ugotavlja, da so za zeleni prehod in zanesljivost oskrbe potrebni ustrezna mešanica obnovljivih virov energije za uspešno elektrifikacijo in proizvodnjo zelenega vodika, razvoj tehnologij shranjevanja in polno izkoriščanje priložnosti, ki jih ponuja digitalizacija. Zato še vedno obstaja velika potreba po naložbah v raziskave in razvoj.

1.13 EESO poudarja dodano vrednost predlogov v zvezi s postopki za hitro izdajo dovoljenj za projekte na področju obnovljivih virov energije in opredelitvijo t. i. še posebej primernih območij za takšne projekte. Ponovno poudarja tudi dodano vrednost upoštevanja priporočil za čimprejšnjo uporabo teh načel.

1.14 EESO v zvezi s tem opozarja na pomen domače proizvodnje obnovljivih virov energije, vključno z vodikom, vendar hkrati poudarja, da nekateri prednostni obnovljivi viri energije, kot je vodik, morda ne bodo takoj na voljo v zadostnih količinah in/ali po dostopnih cenah. Da bi lahko srednjeročno opustili prehodne rešitve iz točke 1.3, je pomembno oblikovati evropsko politiko razogljichenja s posebnim poudarkom na področjih, ki jih je težko zmanjšati (npr. industrijske panoge, ki so odvisne od velikih toplotnih kapacitet, najemniki v večstanovanjskih stavbah in promet). Primerni instrumenti so že na voljo (npr. pogodbe na razliko za ogljik in kolektivna lastna poraba). Te instrumente je treba začeti uporabljati čim prej, pri tem pa upoštevati socialne učinke in potrebo po zagotavljanju mednarodne konkurenčnosti podjetij.

1.15 V zvezi s potencialom za razvoj obnovljivih virov energije EESO opozarja na potencial lastne porabe, skupnosti na področju energije iz obnovljivih virov in souporabe energije, ki je v načrtu sicer omenjen, vendar žal ni pojasnjeno, kako bi bilo treba odpraviti ovire za te dejavnosti.

1.16 EESO poudarja tudi pomen nacionalnih vedenjskih vzorcev in tradicij, ki vplivajo na izbiro, povezano s trajnostnimi mešanicami energetskega virov. Podpira večjo uporabo razpoložljivih virov za razvoj energije iz obnovljivih virov. Glede na različne nacionalne izbire bi bilo treba spodbujati raznolikost in zato uporabljati najrazličnejše obnovljive in nizkoogljične vire energije, ki se bodo ekonomsko in ekološko prilegali novemu energetskega sistemu, temelječemu predvsem na evropskih virih energije. EESO ugotavlja, da vprašanje jedrske energije še vedno ostaja odprto in je trenutno prepuščeno presoji vsake države članice.

1.17 EESO se strinja, da bi bilo treba energijo iz obnovljivih virov, shranjevanje in distribucijska omrežja obravnavati kot prevladujoč javni interes, vendar želi, da bi bile konkretne posledice tega bolje pojasnjene. Že v prejšnjih mnenjih je opozoril na velik potencial električnih avtomobilov za strateško shranjevanje električne energije. Žal se tudi o tem v načrtu ne govori.

1.18 V zvezi z naložbami EESO poudarja, da se je treba bolj osredotočiti na morebitne pozitivne učinke na zaposlovanje in regionalna gospodarstva ter da je treba energetske in podnebne vidike povezati s socialno in regionalno kohezijo.

1.19 EESO obžaluje, da načrt ne obravnava ustrezno refinanciranja v zvezi z javnimi sredstvi, ki bi lahko predstavljala začetni kapital za privabljanje zasebnih naložb v energetske neodvisnosti. Ena od možnosti bi lahko bila namenska obdavčitev tako imenovanih „nepričakovanih dobičkov“ zaradi visokih cen nafte in plina. EESO ugotavlja, da je tak ukrep občutljiv, saj se je treba izogibati odvratanju od naložb v obnovljive in nizkoogljične vire energije.

1.20 Čeprav sta nedavna uredba Sveta o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu in spremno sporočilo Varčujmo s plinom za varno zimo korak v pravo smer za večjo pripravljenost na krize, se EESO zavzema za oblikovanje splošnejšega kriznega okvira, s katerim bi bilo mogoče obvladati tako veliko krizo, s kakršno se EU danes sooča zaradi vojne v Ukrajini.

1.21 EESO je seznanjen z nedavnimi pripombami predsednice Komisije o neustreznosti sedanje strukture energetskega trga EU in potrebi po reformi trga z električno energijo. Pozdravlja namero, da se preučijo možnosti za optimizacijo trga z električno energijo, vendar poudarja, da mora biti pred vsakim predlogom opravljena natančna ocena učinka.

1.22 Načrt, ki bo v vsakem primeru zahteval znatna finančna sredstva, bo v sedanjem finančnem okviru zelo težko financirati. V zvezi s tem EESO poudarja pomen uvedbe zlatega pravila za naložbe v zvezi z družbeno-ekološkim vedenjem naše družbe ⁽¹⁾.

2. Ozadje

2.1 Evropska komisija v svojem načrtu REPowerEU ⁽²⁾ predlaga celovit sklop ukrepov za zmanjšanje odvisnosti EU od ruskih fosilnih goriv s pospešenim prehodom na čisto energijo ter skupnimi prizadevanji za doseganje odpornejšega energetskega sistema in prave energetske unije. Načrt vsebuje štiri stebre.

2.2 Prvi steber predstavlja varčevanje z energijo: dodatno 5-odstotno zmanjšanje porabe energije do leta 2030 poleg 9-odstotnega zmanjšanja, ki je predlagano v svežnju „Pripravljeni na 55“, in sicer z izboljšano energijsko učinkovitostjo ⁽³⁾. Na področju porabe plina bo s svežnjem „Pripravljeni na 55“ doseženo skupno zmanjšanje za 30 % do leta 2030. Komisija je sozakonodajalca pozvala, naj ta predlog vključita v sveženj „Pripravljeni na 55“, preden bo sprejet. Komisija bo kot takojšnji kratkoročni ukrep skupaj z Mednarodno agencijo za energijo začela kampanjo za varčevanje z energijo, ki bo osredotočena na individualne izbire posameznikov in podjetij, ter predlagala, naj države članice v celoti izkoristijo razpoložljiva orodja, med njimi okrepljeno izvajanje in posodabljanje nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov ⁽⁴⁾. EESO je seznanjen z nedavno sprejeto uredbo Sveta, ki določa 15-odstotno skupno zmanjšanje porabe plina v zimskih mesecih 2022–2023 v primerjavi s povprečjem zadnjih petih let ⁽⁵⁾. Uredbi je priloženo sporočilo s predlogi za izvajanje ⁽⁶⁾.

2.3 V sklopu drugega stebra se želi do konca tega leta zmanjšati odvisnost od ruskega plina za dve tretjini in jo do leta 2027 popolnoma odpraviti, in sicer z diverzifikacijo uvoza plina, povečanjem uvoza utekočinjenega zemeljskega plina (UZP) (+50 milijard kubičnih metrov) iz ZDA, Egipta, Izraela in držav podsaharske Afrike ter uvozom plina iz plinovodov od neruskih dobaviteljev (+10 milijard kubičnih metrov). Poleg tega bo z energetske platformo EU, ki je bila vzpostavljena aprila, združeno povpraševanje, olajšani bodo prostovoljni skupni nakupi, optimizirana uporaba infrastrukture ter vzpostavljena dolgoročna mednarodna partnerstva. Povečala se bo proizvodnja zemeljskega plina v EU, srednjeročno pa bodo uvedeni alternativni viri, kot sta biometan in obnovljivi vodik. Diverzifikacija vključuje tudi jedrsko gorivo, pri katerem so nekatere države članice trenutno odvisne od ruskih virov.

2.4 V okviru tretjega stebra so predlaga nadomestitev fosilnih goriv in pospešitev evropskega prehoda na čisto energijo: najprej se cilj iz direktive o energiji iz obnovljivih virov poveča s 40 % na 45 % do leta 2030. Osredotoča se na ključne tehnologije, kot so solarna (cilj več kot 320 GW nameščenih solarnih fotonapetostnih sistemov do leta 2025, kar pomeni podvojitve zmogljivosti glede na leto 2022, in 600 GW do leta 2030; strategija EU za sončno energijo; nova evropska pobuda za strešne sončne panele); vetrna (pospešitev pridobivanja dovoljenj, na primer s tako imenovanimi še posebej primernimi območji), toplotne črpalke (podvojitve obsega uvajanja na 10 milijonov enot v naslednjih petih letih) in elektrolizatorji. Sozakonodajalca sta pozvana, naj uskladata podcilje za obnovljiva goriva nebiološkega izvora v skladu z direktivo o energiji iz obnovljivih virov (75 % za sektor industrije, 5 % za sektor prometa), pospešita proizvodnjo vodika s podvojitvijo števila vodikovih dolin ter do poletja dokončata oceno pomembnih projektov skupnega evropskega interesa o vodiku, da bi okrepili ustrezno infrastrukturo za proizvodnjo, uvoz in prenos 20 milijonov ton vodika do leta 2030 ⁽⁷⁾. Vzpostavljena bodo nova partnerstva za vodik (s sredozemskimi državami in Ukrajino). Proizvodnja biometana se bo do leta 2030 povečala na 35 milijard kubičnih metrov. Za preoblikovanje obstoječih naprav za bioplin bodo v celotnem obdobju potrebne naložbe v višini 37 milijard EUR. Komisija bo za spodbujanje elektrifikacije in uporabe vodika v industriji uvedla pogodbe na razliko za ogljik in namenske sklope za načrt REPowerEU v okviru sklada za inovacije in ustanovila zaveznitvo EU za sončno energijo. Poudarek je tudi na biomasi ter kmetijskih in gozdnih ostankih. Komisija poziva sozakonodajalca, naj hitro sprejmeta predloge v obravnavi o alternativnih gorivih in drugih zadevah, povezanih s prometom, ki podpirajo zeleno mobilnost. Pobuda za okolju prijaznejši tovorni promet je načrtovana za leto 2023. Komisija poudarja, da je treba pospešiti postopke za izdajo dovoljenj tudi tako, da se začnejo predlogi v obravnavi zgodaj izvajati.

⁽¹⁾ Mnenje EESO: UL C 105, 4.3.2022, str. 11.

⁽²⁾ COM(2022) 230 final.

⁽³⁾ COM(2022) 222 final.

⁽⁴⁾ COM(2022) 240 final.

⁽⁵⁾ Dokument Sveta 11625/22.

⁽⁶⁾ COM(2022) 360 final.

⁽⁷⁾ COM(2022) 230 final, str. 7, in SWD(2022), str. 26.

2.5 Zadnji steber obravnava pametne naložbe: potrebnih je dodatnih 210 milijard EUR do leta 2027 poleg naložb, potrebnih za sveženj „Pripravljeni na 55“. Za financiranje utekočinjenega zemeljskega plina in plina iz plinovodov od drugih dobaviteljev je potrebnih 10 milijard EUR do leta 2030. Dodatnih 29 milijard EUR naložb bo treba do leta 2030 zagotoviti v elektroenergetskem omrežju. Da bi pomagala financirati te naložbe, se Komisija osredotoča na načrte za okrevanje in odpornost, prodajo pravic iz sistema za trgovanje z emisijami, sredstva iz kohezijske politike, skupne kmetijske politike, Instrumenta za povezovanje Evrope, programa InvestEU in sklada za inovacije ter davčne ukrepe.

2.6 Komisija je predstavila uredbo o spremembi Uredbe (EU) 2021/241 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost ter spremembi Sklepa (EU) 2015/1814, Direktive 2003/87/ES in Uredbe (EU) 2021/1060, da bi omogočila uporabo mehanizma za prispevanje k ciljem načrta REPowerEU.

2.7 Na splošno bo morda treba v prehodnem obdobju še naprej uporabljati nafto, druga fosilna goriva in premog. Pomembna je tudi jedrska energija.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Pred obravnavo vsebine načrta REPowerEU želi EESO kot predstavnik civilne družbe – ta je zaradi sedanjega dramatičnega povišanja cen neupravičeno prizadeta – poudariti, da bi se bilo velikemu številu težav, ki jih je treba sedaj rešiti, mogoče izogniti ali jih vsaj omejiti, če bi zmanjšali odvisnost od uvoza energije, kot je Komisija predlagala v zadnjih letih. EESO opozarja na izjave iz strategije EU za energetska varnost iz leta 2014 in strategije za energetska unijo iz leta 2015. V njih je bilo rečeno, da je EU še vedno ranljiva v primeru zunanjih energetskih pretresov, oblikovalci politik na nacionalni ravni in ravni EU pa so bili pozvani, naj državljanom pojasnijo izbire, povezane z zmanjšanjem naše odvisnosti od določenih goriv, dobaviteljev energije in poti dobave. Vendar sta si večina politikov in velik del naše družbe zatiskala oči zaradi poceni fosilnih zalog, tako da previdnostne politike niso bile uvedene. Trenutno stanje je posledica te brezbriznosti. EESO obžaluje, da se je šele po začetku vojne v Ukrajini in posledičnih motnjah v oskrbi z rusko energijo temu osnovnemu vprašanju energetske varnosti namenila ustrezna pozornost in so bili sproženi ukrepi iz načrta REPowerEU za zagotovitev neodvisnosti od uvoza ruske energije.

3.2 Ena od posledic grozodejstev Rusije nad ukrajinskim narodom so sankcije, ki se nanašajo na uvoz ruske nafte in plina ter zmanjšanje izvoza ruske energije v nekatere države članice EU. Zato je treba hitro zmanjšati uvoz ruske energije v EU, EESO pa v celoti podpira vse pobude za doseg tega. Cilj mora biti čim prej, idealno v naslednjih treh letih, postopno opustiti ves uvoz energije iz Rusije.

3.3 EESO tako načeloma v celoti podpira načrt REPowerEU, saj ta določa pravi cilj, tj. čim prej odpraviti odvisnost Evrope od uvoza energije iz Rusije, in vsebuje ustrezen sklop kratko- in srednjeročnih ukrepov, ki bodo pripomogli k uresničevanju tega cilja.

3.4 Razmere so zelo dramatične, zlasti z mednarodnega vidika. Dokler bo Evropa uvažala plin in nafto iz Rusije, bo prispevala k Putinovi vojni agresiji. Dokler bo potrebovala ruski plin za delovanje svoje industrije in ogrevanje domov evropskih državljanov, bo njen diplomatski položaj oslabiljen. Če bo lahko Rusija izrabljala dobavo za Evropo za manipuliranje z veleprodajnimi cenami plina, bodo evropski državljanji in industrijski odjemalci trpeli zaradi visokih cen. Poleg tega je treba v primeru popolne prekinitve dobave ruskega plina pričakovati posledice, ki bodo zamajale same temelje gospodarstva. Sedanji položaj torej negativno vpliva na cene in zanesljivo oskrbo z energijo, zaradi česar podjetja in odjemalci postajajo talci. Nekatera podjetja so bila zaradi visokih cen energije že prisiljena omejiti ali ustaviti proizvodnjo, kar je negativno vplivalo tudi na zaposlovanje. Hkrati številna gospodinjstva ne vedo, kako bodo plačala račune za energijo. Te negotove razmere lahko oslabijo tudi demokratični sistem EU, zato jih je treba čim prej rešiti.

3.5 Vprašati se je treba, ali je načrt REPowerEU dovolj ambiciozen. Glede na to, da je glavni cilj postopno odpraviti odvisnost od uvoza ruskega plina in nafte ter doseči energetska neodvisnost EU od Rusije, predvsem s povečanjem deleža obnovljivih virov energije, izboljšano energijsko učinkovitostjo in alternativnimi viri uvoza, po potrebi pa tudi z uporabo fosilne energije, nizkoogljičnih virov energije in energije iz premoga kot prehodnih rešitev za zelo kratek čas, je treba prizadevanja šteti za ustrezna. Vendar si je treba postaviti vprašanje, ali Evropa in zlasti njene države članice delajo vse, kar lahko, da bi čim prej ustavile dobavo ruskega plina. Če upoštevamo samo načrt REPowerEU in doslej znane podatke o rezultatih zakonodajnega postopka v zvezi s svežnjem „Pripravljeni na 55“, se zdi to vprašljivo.

3.6 Obstajata samo dve povsem prepričljivi možnosti, ki bosta takoj prispevali k dolgoročnemu nadomeščanju zemeljskega plina in sta hkrati povsem v skladu s strateškimi cilji svežnja „Pripravljeni na 55“, in sicer zelo obsežno povečanje pridobivanja energije iz obnovljivih virov in obsežno zmanjšanje povpraševanja.

3.7 Zaradi stroškov in časa, potrebnega za razvoj glavnih srednje- do dolgoročnih rešitev, EESO poudarja pomen ukrepov, ki jih je mogoče sprejeti takoj, kot so izbire posameznikov in podjetij, prostovoljni skupni nakupi prek energetske platforme EU, oblikovanje novih energetskih partnerstev z zanesljivimi podporniki, skladiščenje plina, upoštevanje priporočil za zgodnjo uvedbo postopkov za hitro izdajo dovoljenj, uvajanje še posebej primernih območij in povečanje proizvodnje biometanola. Sozakonodajalca bi lahko nemudoma ukrepala v zvezi z zahtevo Komisije, da se v sveženj „Pripravljeni na 55“ vključijo cilji za povečanje ravni obnovljivih virov energije s 40 % na 45 %, povečanje energijske učinkovitosti za nadaljnjih 5 % in izboljšanje energijske učinkovitosti stavb, kot so navedeni v ločenih predlogih, s čimer bi pridobili čas. Ukrepala bi lahko tudi v zvezi z zahtevo po hitrem sprejetju ustreznih predlogov.

3.8 EESO pozdravlja tudi nedavno uredbo Sveta o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu v zimskih mesecih 2022–2023.

3.9 Glede na izjemno nujnost razmer EESO podpira tudi način, na katerega načrt REPowerEU upošteva morebitno potrebo po uporabi fosilnih goriv in nizkoogljičnih goriv ter premoga v prehodnem obdobju, ki pa mora biti čim krajše, da se prepreči izčrpanje teh virov. Prav tako pozdravlja dejstvo, da je bilo vprašanje jedrske energije doslej prepuščeno posameznim državam članicam.

3.10 EESO pozdravlja vzpostavitev Socialnega sklada za podnebje za blažitev negativnih socialnih in gospodarskih vplivov in zagotavljanje finančnih sredstev državam članicam, da podprejo svoje ukrepe za obravnavanje socialnih učinkov na finančno ranljiva gospodinjstva, mikropodjetja in uporabnike cestnega prometa. Obenem opozarja, da se s predlaganimi finančnimi sredstvi za Socialni sklad za podnebje ne bo zagotovila zadostna finančna podpora za odgovorno obvladanje socialno-ekonomskih učinkov pri uresničevanju podnebnih ciljev in ciljev mobilnosti. Potreben je torej ustrezno visok proračun. Poudarja še, da se sposobnosti držav članic pri privabljanju in upravljanju zasebnih sredstev razlikujejo.

3.11 Države članice bi morale tako kratkoročno, in sicer za naslednji dve zimi, kot dolgoročno podpirati tudi državljane in zlasti finančno šibka gospodinjstva.

3.12 Na področju varčevanja z energijo je cilj Komisije takojšnje 5-odstotno zmanjšanje porabe plina (približno 13 milijard kubičnih metrov) in nafte (približno 16 mtoe). To še zdaleč ni ambiciozno in ne ustreza razsežnostim krize, ki jo je sprožila vojna proti Ukrajini. Kljub temu je politična realnost, da je Svet za energijo 27. junija 2022 sprejel 9-odstotno raven zmanjšanja, ki jo je leta 2021 predlagala Komisija, pri čemer ni namenil pozornosti pobudam iz načrta REPowerEU za vključitev predloga v sveženj „Pripravljeni na 55“.

3.13 V Nemčiji se je že v obdobju od januarja do maja 2022 poraba plina zmanjšala za skoraj 15 %⁽⁸⁾, čeprav bi lahko gospodinjiski odjemalci v skladu s tržnimi raziskavami prihranili še več. To jasno kaže, da so razmere in pripravljenost ali sposobnost ukrepanja v različnih državah članicah lahko zelo različne in da imajo ukrepi, ki upoštevajo to dejstvo, morebiti najboljše možnosti za uspeh, kot to dokazuje uredba Sveta o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu, sprejeta 26. julija 2022, ki ustrezno upošteva tudi potrebe industrije.

3.14 Energetske kampanje ne bi smele biti le pozivi k varčevanju z energijo, temveč bi morale zajemati ukrepe z neposrednim vplivom, kot so obratne dražbe, kar pomeni, da centralni organ – bodisi regulativni organ ali upravljavec sistema – organizira razpis za industrijske odjemalce, ki lahko dajo ponudbo za prostovoljno omejitev porabe plina na podlagi svojih specifičnih stroškov. To bi lahko pripomoglo k doseganju ustreznih ravni zaloga plina v skladiščih, s čimer bi se povečala možnost, da EU v primeru prekinitve dobave ruskega plina preživi zimo brez prevelike socialne in gospodarske škode. EESO opozarja na potencial prilagajanja odjema kot sredstva za zmanjšanje povpraševanja.

⁽⁸⁾ *Industrie spart Gas, Sparpotenzial bei Verbrauchern nicht gehoben* (handelsblatt.com).

3.15 V zvezi z energijo iz obnovljivih virov se zdi, da krovni cilj višjega, tj. 45-odstotnega deleža obnovljivih virov energije, ki ga je določila Komisija namesto 40 %, predlaganih v letu 2021, doslej ni bil upoštevan, vsaj ne na zasedanju Sveta za energijo 27. junija 2022, čeprav je Komisija zaprosila, da se doda v sveženj „Pripravljeni na 55“. EESO obžaluje to dejstvo, saj se tako zavlačuje učinek zelenega razvoja. Kljub temu pozdravlja ločeni predlog iz maja 2022 za pospešitev postopkov za izdajo dovoljenj za projekte na področju obnovljivih virov energije in uvedbo še posebej primernih območij zanje, da bi odpravili velike ovire pri hitrem uvajanju obnovljivih virov energije, zlasti za projekte sončne in vetrne energije. Ob tem pozdravlja tudi priporočilo iz sporočila REPowerEU, da je treba v čakanju na sprejetje predloga Komisije takoj začeti izvajati postopke za hitro odobritev in uvesti še posebej primerna območja.

3.16 Za doseg te ambicioznejših ciljev je treba uvoziti veliko tehnološke opreme, saj EU nima več proizvodnih zmogljivosti; sončni paneli se na primer večinoma uvažajo iz Kitajske. Energija iz fosilnih goriv torej ni odvisna le od uvoza, temveč tudi od potrebne opreme. EESO poziva vse nosilce političnega odločanja, naj obsežno spodbujajo širitev obratov za proizvodnjo opreme za energijo iz obnovljivih virov v Evropi. Zavezništvo EU za solarno industrijo bi lahko šteli za prvi korak.

3.17 Hkrati so potrebne obsežne naložbe za povečanje deleža obnovljivih virov energije v mešanici energetskega virov EU. Vendar je delež javnih naložb v raziskave in razvoj tehnologij za razogljčenje, ki ga beleži EU, manjši kot v drugih večjih gospodarstvih, kar ogroža njeno konkurenčnost na področju najpomembnejših bodočih tehnologij. EESO ugotavlja, da so za zeleni prehod in zanesljivost oskrbe potrebni ustrezna mešanica obnovljivih virov energije za uspešno elektrifikacijo in proizvodnjo zelenega vodika, razvoj tehnologij shranjevanja in polno izkoriščanje priložnosti, ki jih ponuja digitalizacija, da bodo koncepti, kot so virtualne elektrarne, končno na voljo. Zato še vedno obstaja velika potreba po naložbah v raziskave in razvoj.

3.18 Pojmi, kot so lastna poraba, skupnosti na področju energije iz obnovljivih virov in souporaba energije, ki so bili široko priznani v svežnju za čisto energijo in ki jih je EESO vedno podpiral, so pomembni za okrepitev obnovljivih virov energije. Obravnavati je treba potrebe po obsežnih naložbah. Državlani so pripravljeni vlagati v lastno porabo ali porabo skupnosti, če se zavedajo, da je to zanje tudi koristno. Imeti morajo občutek, da se jih k temu spodbuja, ne pa da se jih od tega odvrača. V številnih državah članicah temu še vedno ni tako. Strategija EU za sončno energijo, ki spremlja načrt REPowerEU, to priznava ter v tem smislu posnema spremenjeno direktivo o energiji iz obnovljivih virov, ne da bi podrobneje opredeljevala, kako države članice obvezati, da končno odpravijo zadevne ovire.

3.19 Opredelitev, da sta energija iz obnovljivih virov in njeno skladiščenje v prevladujočem javnem interesu, je smiselna, še vedno pa ni jasen njen neposreden vpliv. Tudi distribucijsko omrežje, ki povezuje ustrezne naprave z odjemalcem, mora biti priznana kot prevladujoč javni interes.

3.20 Kljub velikemu izboljšanju na področju zmanjšanja povpraševanja po energiji (glej točke od 3.7 do 3.9) in povečanju izkoriščanja obnovljivih virov energije (glej točke od 3.10 do 3.12) je očitno, da EU kratko- in srednjeročno ne bo mogla doseči energetske samozadostnosti. Zdi se, da je to mogoče dolgoročno, vendar je očitno še vedno odprto vprašanje, ali je to zaželeno ali ne. Slabe izkušnje zaradi odvisnosti od Rusije terjajo dobro premišljen pristop pri izbiri partnerskih držav/regij v prihodnosti. Čeprav se je treba zaradi nujnosti hitro odločiti o uvozu utekočinjenega zemeljskega plina in (zelenega) vodika, se je treba izogniti dolgoročnim zavezam, dokler ne bo opravljena celovita analiza tveganja. EESO poziva Komisijo, naj razvije geopolitično strategijo za uvoz energije, preden bo predlagala energetska partnerstva z nedemokracijskimi ali politično nestabilnimi državami, in sicer ob upoštevanju blažitve podnebnih sprememb in nujnih razmer na področju energije.

3.21 Zdi se, da je utekočinjeni zemeljski plin rešitev za številne države članice, vendar je zaradi svojega ogljičnega odtisa le premostitvena tehnologija, ki jo je treba uporabljati čim krajši čas. V prihodnjih 20 letih je treba vso novozgrajeno infrastrukturo za utekočinjeni zemeljski plin bodisi odstraniti ali jo prilagoditi za prenos in distribucijo zelenega vodika. To mora biti temeljno načelo za vse naložbene odločitve, ki jih bo treba sprejeti v prihodnjih mesecih. Pripravljenost za vodik se pogosto uporablja kot klasifikacija, dejansko pa ni jasno, kaj točno pomeni. Tako kot je to bilo v primeru zelenega vodika, mora Komisija v ustreznem delegiranem aktu opredeliti pripravljenost za vodik, da bi varnost naložb združili z jasnimi podnebnimi cilji. Ustrezno bi bilo treba spremeniti tudi taksonomijo.

3.22 To kaže, da je treba pri obravnavanju mešanic trajnostnih virov energije upoštevati nacionalne vzorce ravnanja in pristope. EESO ugotavlja, da Komisija v svojem načrtu REPowerEU na kratko omenja vlogo jedrske energije, pri čemer upošteva, da je ta možnost v izključni pristojnosti držav članic. EESO odpira povečano rabo virov, ki so na voljo v EU, med drugim prednostno, kot je predlagala Komisija, hitro in obsežno povečanje obsega energije iz obnovljivih virov. Vsestranske možnosti za proizvodnjo energije prispevajo k zanesljivi oskrbi z energijo. Zato bi bilo treba poleg vetrne in sončne energije uporabljati tudi različne nizkoogljične vire energije, ki se lahko vključijo v novi energetske sistem, temelječ predvsem na nihajočih evropskih virih energije.

3.23 Steber o pametnih naložbah določa ustrezne prednostne naloge, vendar EESO ponavlja, da ima lahko s pravim pristopom brezogljična, decentralizirana in digitalizirana struktura oskrbe z energijo velike pozitivne učinke na delovna mesta in regionalna gospodarstva (glej TEN/660). Evropska unija v sedanji krizi potrebuje splošen energetski pristop, ki bo združeval posebne teme, povezane z energijo in podnebjem, s cilji politike socialne in regionalne kohezije. Ta vidik je v strategiji za sončno energijo, ki jo je Komisija predstavila skupaj z načrtom REPowerEU, v veliki meri spregledan.

3.24 Komisija pravilno opozarja, da javne naložbe lahko mobilizirajo in morajo mobilizirati zasebna sredstva, vendar REPowerEU ne zajema refinanciranja ustreznih sredstev javne porabe. Odprava subvencij za fosilne vire bi bil eden od možnih pristopov za organizacijo tega. Druga možnost bi bila obdavčitev nepričakovanih dobičkov, ki izvirajo iz velike krize na področju nafte in plina ter se izražajo v ogromnih dodatnih dobičkih zlasti velikih naftnih družb. EESO predlaga, da se ti dobički zmanjšajo z davki in se v obliki finančnega nadomestila prenesejo na odjemalce energije, npr. finančno šibkejša gospodinjstva ali energetsko intenzivna podjetja, ter se porabijo za razširitev proizvodnje energije iz obnovljivih virov in potrebne omrežne infrastrukture, zlasti ker se to v nekaterih državah članicah že obravnava ali izvaja. Meni, da bi morala biti takšna obdavčitev zelo skrbno opredeljena, da se energetskih podjetij ne bi odvrnilo od naložb v nizkoogljične rešitve. Komisijo poziva, naj brez nadaljnega odlašanja predlaga ustrezne ukrepe.

3.25 Ker je verjetno koristno spodbujati rešitve, prilagojene lokalnim razmeram, EESO v celoti podpira predlog Komisije, da se načrti za okrevanje in odpornost ter mehanizem za okrevanje in odpornost uporabijo tako, da bodo prispevali k izvajanju načrta REPowerEU.

3.26 Načrt, ki bi v vsakem primeru terjal znatna finančna sredstva, bo v sedanjem finančnem okviru zelo težko financirati. V zvezi s tem EESO poudarja pomen uvedbe zlatega pravila za naložbe v zvezi z družbeno-ekološkim vedenjem naše družbe⁽⁹⁾.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Biometan ima lahko vlogo pri zmanjšanju ali odpravi evropske odvisnosti od ruskega plina, vendar je treba za njegovo proizvodnjo, tudi zato, da ne bi prišlo do delovanja v nasprotju z biotsko raznovrstnostjo, nadgraditi zlasti obstoječe naprave za bioplin. Obrati za pridobivanje bioplina se trenutno pogosto uporabljajo le za proizvodnjo električne energije v razponu osnovne obremenitve, tj. 24 ur na dan, nastala toplota pa se redko uporablja. Takšni koncepti niso učinkoviti. Pridobljeni bioplin bi bilo treba predelati in dovajati neposredno v plinsko omrežje ali pa bi ga bilo treba uporabiti tudi za oskrbo s toploto v obliki lokalnih obratov za soprodukcijo toplote in električne energije. Manjša skladišča plina bi lahko pomagala pri proizvodnji električne energije, če bi primanjkovalo vetra ali sonca. Potrebne so tudi naložbe v naknadno opremljanje sistemov. V sporočilu so navedene ustrezne spodbude, vendar manjkajo podrobnosti, ki jih je treba posredovati takoj.

4.2 Kot je navedeno v točki 3.14, bo moral imeti utekočinjeni zemeljski plin kratko- in srednjeročno pomembno vlogo. Načrt REPowerEU obljublja ocene in načrtovanje, prostovoljne skupne nakupe in boljše usklajevanje. Medtem pa so posamezne države članice že dejavne. Potrebna je evropska solidarnost in Komisija mora zagotoviti, da nobena država članica ne bo ravnala v nasprotju z interesi katere druge, kot je določeno v Uredbi (EU) 2017/1938 o zanesljivosti oskrbe s plinom.

4.3 Uredba o zanesljivosti oskrbe s plinom določa tudi celovito ureditev evropske solidarnosti v primeru izrednih razmer pri oskrbi s plinom. Čeprav sta nedavna uredba Sveta o usklajenih ukrepih za zmanjšanje povpraševanja po plinu in spremno sporočilo Varčujmo s plinom za varno zimo korak v pravo smer za večjo pripravljenost na krize, se EESO zavzema za oblikovanje splošnejšega kriznega okvira, s katerim bi bilo mogoče obvladati tako veliko krizo, s kakršno se EU danes sooča zaradi vojne v Ukrajini.

⁽⁹⁾ Mnenje EESO: UL C 105, 4.3.2022, str. 11.

4.4 Zdi se, da spreminjanje električne energije v toploto in toplotne črpalke tudi v okviru daljinskega ogrevanja postajajo najobetavnejši pristop k nadomeščanju zemeljskega plina v sektorju ogrevanja, vendar obstajajo številne ovire (od potreb po kvalificiranih delavcih do socialnih vprašanj, zlasti v soseskah z velikim deležem najemnikov). Ti vidiki v sporočilu niso obravnavani. Potreben je natančnejši in tudi bolj kritičen pogled civilne družbe.

4.5 Izjemna podražitev energije je razkrila pomanjkljivosti trga energije. Predsednica Komisije Ursula von der Leyen je sama izjavila, da sedanji sistem trga električne energije ne deluje več in ga je treba spremeniti. Zastaviti si je treba temeljna vprašanja o energetske prihodnosti, v kateri bosta zagotovljeni okolju prijazna, cenovno dostopna in zanesljiva oskrba z energijo ter pravica do energije. Njena zasnova in regulacija morata biti prilagojeni novi realnosti, v kateri prevladuje energija iz obnovljivih virov, ustvariti je treba ustrezne pogoje za posamezne akterje ter okrepiti ustrezno varstvo odjemalcev. EESO pozdravlja namero Komisije, da bo raziskala možnosti za optimizacijo zasnove trga električne energije, in odločno podpira ocene trga, s katerimi se analizirata vedenje vseh potencialnih akterjev na trgu energije in zasnova energetskega trga. Poudarja, da je treba pred predložitvijo predlogov vedno opraviti podrobno oceno učinka. Opozarja, da se je treba nujno spopasti z visokimi cenami električne energije, vključno z združevanjem cen električne energije in plina, kar negativno vpliva na gospodarstva držav članic.

4.6 EESO še poudarja, da je vse bolj nujno sistematično predvidevanje naraščajočega povpraševanja po energiji po območjih in vrstah energije, pri čemer se upošteva preoblikovanje vrst energije, pa tudi konceptualno načrtovanje arhitekture prihodnjega energetskega sistema, da bi zagotovili ustrezno usmerjenost naložb in zanesljivo oskrbo z energijo. Komisija bi morala pripraviti ustrezen pregled in o njem obvestiti širšo javnost, saj v družbi pogosto ni dovolj jasno, v kakšnem obsegu se lahko Evropa sama oskrbuje z energijo.

V Bruslju, 21. septembra 2022

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG
